

İsrail'in Suriye'ye Yaptığı Saldırıları: Bir Sebep-Sonuç Analizi

Doç. Dr. İbrahim Karataş

23.01.2023

Giriş

2011 yılından beri devam eden Suriye savaşında dışarıdan müdahil ülkeler arasında İsrail de vardır fakat İsrail'in müdahale tarzı, saldırırken seçtiği hedefler ve almak istediği sonuçlar bakımından diğer ülke ve gruplardan ayrıştığı için İsrail'in yeri özel bir önem ve dikkati gerektiriyor. Bu çalışma, Suriye'deki savaşın Suriye'ye komşu olan İsrail'in güvenliğini nasıl etkilediğini, neden sürekli olarak Suriye'deki belli hedefleri bombaladığını, muhtemel kazanımlarını, Esed rejimi, İran ve Rusya'nın tepkilerini ve saldırıların Suriye'de bulunan/bulunmayan aktörler üzerindeki etkilerini detaylı olarak incelemektedir.

Aşağıda da detaylı olarak izah edildiği üzere İsrail, en çok da İran'ın Suriye'de nüfuzunun artmasına karşı gelmektedir. Çünkü Tel Aviv için Lübnan'da Hizbullah üzerinden kendisine komşu olmuş İran'ın Suriye'de de İsrail'e karşı yeni bir cephe açması endişe verici bir durumdur. Ayrıca Suriye'nin güçlü ve birleşik bir ülke olarak kalmasının İsrail'e sunduğu tehditler gibi başka nedenler de mevcut olup aşağıda detaylıca izah edilmiştir. Öte yandan Suriye'ye sürekli hava saldırıları düzenleyen İsrail ordusunun Suriye'de rejim değişikliği istememesi gibi çelişkili gibi görünen mevzular da değerlendirilmiştir.

İsrail'in Suriye'ye Saldırıları

Suriye, Fransız mandasıyken 1946 yılında bağımsızlığını kazanmıştır. İsrail ise Suriye'den iki yıl sonra yani 1948'de İngiliz mandalığından kurtularak bağımsız olmuştur. Suriye, İsrail kurulduğundan beri bu ülkeyi tanımamaktadır. İki ülke 1948, 1967, 1973 ve 1982'de birbiriyle savaşmış olup Suriye, çoğunlukla diğer savaşan Arap devletleri olan Mısır, Irak ve Ürdün gibi ülkelerle birlikte İsrail'e karşı savaşmıştır. Şam rejimi savaşlardan yenilgiyle ayrılmış ve 1967'de İsrail'e kaptırdığı Golan Tepelerini geri alamamıştır. İki ülke herhangi bir barış antlaşması imzalamadığı için resmi olarak savaş durumu devam etmektedir.

Düşmanlığın devam etmesi nedeniyle iki ülke de birbirine karşı temkinli ve tedbirli davranmış olup sürekli alarm durumunda kalmışlardır. Bu durum iki tarafın daha çok silahlanmasına neden olmuş ve bir dönem Suriye de tıpkı İsrail gibi bir silah deposuna dönüşmüştür. Öyle ki 1990'ların başlarındaki silah envanterleri karşılaştırıldığı zaman aralarında (İsrail'in nükleer silahlarını hariç tutarsak) İsrail'in bariz üstünlüğü görülse de Suriye ordusunun da düşmanı endişelendirecek derecede bir silah envanterine sahip olduğu görülebilir⁽¹⁾. Günümüzde

⁽¹⁾ Edward B. Atkeson, "The Syria-Israel Military Balance:A Pot That Bears Watching", Ocak 1992, <https://bit.ly/3UbHAYZ>.

Suriye'nin iç savaş nedeniyle İsrail'le savaşacak yeterli askerî gücü bulunmamaktadır. Hatta tarihinde askerî olarak hiç olmadığı kadar zayıf bir durumdadır. Ancak gerek Rusya'nın hamiliği gerekse de İran ve İran'ın vekil gruplarının varlığının İsrail için dikkate alınması gereken bir husus olduğu muhakkaktır. Hatta İran ve uzantılarının varlığının İsrail için tehdit oluşturabileceği söylenebilir. Dolayısıyla mevcut şartlarda Suriye'nin zayıflaması İsrail'in rahatlaması anlamına gelmemektedir.

İki ülke arasındaki ilişkilerden sonra güncel duruma dönmek gerekirse; İsrail ordusu, Arap Baharından sonra başlayan Suriye savaşından önce de Suriye'nin askerî tesislerine en az bir kez hava saldırısı düzenlemiştir. Buna göre 2007'deki Orchard Operasyonu ile Deyrizor'da nükleer tesis olduğu iddia edilen bir tesis İsrail savaş uçakları tarafından bombalanmıştır. İsrail saldırısını kendisinin yaptığını 2018'e kadar itiraf etmemiştir. 2011'den bu yana ise ilk saldırısını 31 Ocak 2013'te Şam'dan Lübnan sınırına doğru giden ve Hizbullah'a teslim edileceği iddia edilen bir silah konvoyunu vurarak yapmıştır⁽²⁾. Son saldırı ise (bu raporun hazırlandığı tarih itibarıyla) 24 Aralık 2023'te yapılmış ve saldırıda İranlı General Reza Mousavi Şam'da öldürülmüştür⁽³⁾. Kasım Süleymani'yle de yakından çalışmış Mousavi belki de İsrail tarafından bugüne kadar öldürülen en üst düzey İranlı komutandır.

İsrail'in 2013 yılından bu yana kaç saldırı düzenlediği belli olmamakla beraber güvenilir bazı raporlar toplam sayının 250 civarı olduğunu belirtmektedir. Suriyeli analist Nevvar Şaban'a göre 31 Ağustos 2023 yılına kadar 226 saldırı düzenlenmiştir⁽⁴⁾. Bu rakama Hamas'ın 7 Ekim 2023'te yaptığı saldırıdan sonra düzenlediği hava saldırıları da eklenirse sayı yaklaşık 250 olmuş olur.

Saldırıları çoğunlukla havadan yapılmakta olup bazen karadan-karaya füze saldırılarının da yapıldığı gözlemlenmiştir⁽⁵⁾. Diğer bir husus, saldırıların rejim kontrolündeki bölgedeki hedeflere yapılmasıdır. İsrail, YPG kontrolündeki alan ile kuzeybatıda muhaliflerin kontrolündeki alanlara saldırı yapmamaktadır. YPG'nin kurduğu gayri resmi yönetimin İsrail'le dost olması ve Amerikan birliklerinin de bölgede bulunması bölgeyi İsrail için güvenli kılarken, muhaliflerin bulunduğu bölgeninse uzak ve Türkiye'nin himayesinde olması onu İsrail'in hedefi olmaktan çıkarmaktadır. Rejim bölgesindeyse İran'a ve İran destekli Şii milislere ait olduğu söylenen tesisler hedef alınmıştır. Esed rejimine ait tesislerin de saldırıya uğradığı vakidir⁽⁶⁾. Saldırılarda Rus birliklerinin zarar görmemesi için hassasiyet gösterildiği görülmektedir. Hava saldırılarında en çok da Şam ve Halep havaalanları hedef alınırken, birkaç saldırıda diğer havaalanlarının da vurulduğu gözlemlenmiştir⁽⁷⁾. Saldırılarından birinde Lazkiye üzerinde bir Rus uçağı yanlışlıkla rejimin hava savunma sistemleri tarafından vurulmuş ve 15

(2) Al Jazeera, "Timeline: Israeli attacks on Syrian targets", 5 Mayıs 2013, <https://bit.ly/427uViE>.

(3) The Media Line, "Senior IRGC Officer Sayyed Reza Mousavi Killed in Alleged Israeli Airstrike in Syria", 25 Aralık 2023, <https://bit.ly/3OeLLqd>.

(4) Navvar Saban, "Israel's Response to Iran in Syria: Choosing Between Escalation and Accommodation", 17 Kasım 2023, <https://bit.ly/48JkioK>.

(5) Nevvar Saban, 2023.

(6) Jusoor, "Israeli Attacks in Syria since 2020", 2021, <https://bit.ly/4b7AkKr>.

(7) Nevvar Saban, 2023.

Rus askeri hayatını kaybetmiştir. Ruslar saldırının İsrail uçaklarının Rus uçağının arkasına sığınması nedeniyle yapıldığını söylerken, İsrail tarafı Ruslara verdikleri saldırı planlarının Ruslarca ihmal edildiğini iddia etmişlerdir. Ruslar gerilime rağmen İsrail'in sonraki saldırılarına göz yummuştur.

Rusya, Suriye'de taraf olmasına rağmen İsrail'in saldırganlığına sesini çıkarmamaktadır. Kaldı ki Rus güçleri isterse İsrail'in hava ve kara saldırılarını durdurabilecek savunma sistemlerine sahiptir. Ancak Rusya, saldırılara engel olmak yerine İsrail'le anlaşıp Rus ve İsrail güçleri birbirlerine zarar vermesin diye 2015 yılında bir erken uyarı sistemi kurmuştur. Rus hükümeti konuyla ilgili sorulara İsrail'in güvenlik endişelerini ve bölgesel çıkarlarını anlayışla karşıladıklarını söyleyerek cevap vermektedir⁽⁸⁾. Rus Dışişleri Bakanı Sergey Lavrov bir demecinde İsrailli meslektaşlarının tehdidin nereden geldiğini söylemesi halinde kendilerine yardımcı olacağını da söylemiştir⁽⁹⁾. Dolayısıyla Rus tarafı İran'la iyi bir müttefik olmasına rağmen İsrail'in, İran güçleri ve bağlı vekil örgütlerine saldırmasına sesini çıkarmamaktadır. Ancak Rus hükümeti, İsrail'in Beşar Esed'i devirmesini istemediğini de her fırsatta dile getirmektedir⁽¹⁰⁾. İsrail de Beşar Esed'la bir sorunlarının olmadığını ve iktidarda kalmasını istediklerini Ruslarla yaptıkları görüşmelerde ve kamuoyuna yaptıkları açıklamalarda dile getirmektedir.

İsrail'in Suriye'ye Yaptığı Saldırıların Sebepleri

İsrail, 1948 yılında kurulduğundan beri Arap komşularıyla savaş halindedir. Her ne kadar Mısır ve Ürdün barış antlaşmaları imzalayarak savaş halini bitirseler de Suriye ile herhangi bir antlaşma yapılmamıştır. Diğer Arap ülkeleri de İsrail'in Filistin'de Arap kökenli insanlara yaptığı katliam, sürgün, baskı ve işgallere, İsrail'le diplomatik ilişkileri olsa bile şiddetle karşı çıkmışlardır. Bu durum Arap olmayan Müslüman ülkeler için de geçerlidir. Dolayısıyla İsrail, Filistin'i uluslararası hukuka aykırı olarak işgal ettiği için etrafındaki Müslüman ülkelerin öfkesini çekmiş ve bu sebeple birkaç defa savaşa da girilmiştir. İsrail bu yüzden kendini güvenli hissetmemekte ve algıladığı tehdidin üzerine gitmektedir. Ancak Suriye'deki operasyonları, Esed rejiminin düşmanca tavrından çok, birçok başka sebebe dayanmaktadır.

Söz konusu sebeplerin birincisi ve en önemlisi İran'ın Suriye'deki varlığıdır. İran 1979 devriminden bu yana bir devlet politikası olarak Şiiliği bölgede yaymaya çalışmaktadır. Bu bağlamda Sünni devletlerle de karşı karşıya gelmiş ve bölge için bir tehdit haline dönüşmüştür. İran'ın Suriye'de kök salması diğer devletlere göre daha kolay olmuştur. Suriye, Hafız Esed döneminden beri Şiiliğin daha seküler bir kolu olan Nusayri grubuna mensup bir azınlık tarafından yönetilmektedir. Aslında İran rejiminin kendi halkına sunduğu katı muhafazakâr

⁽⁸⁾ Rawad Taha, "Russia Refuses Syria's Use As An Arena For An Iran-Israel Confrontation: Lavrov", 20 Ocak 2021, <https://bit.ly/4283Uf0>.

⁽⁹⁾ Ravad Taha, 2021.

⁽¹⁰⁾ The Times of Israel, "Pledging not to oust Assad, Netanyahu urges Putin to 'get Iranians out' of Syria", 11 Temmuz 2018, <https://bit.ly/3Odo7KE>.

hayat tarzı Suriyeli laik Nusayri kesime uymaz. Ancak Esed rejiminin halk isyanına karşı acizliği ona İran'ın hamiliğini kabul ettirmiştir.

İran, iç savaşın başlarından itibaren nüfuzunu artırmaya başladığında Şiiliğin kutsal mabetlerini korumaya çalıştığını iddia etse de⁽¹¹⁾ niyeti bundan daha fazlasıydı. Bir kere Suriye'de etkin olmak, Şii hilalinin gerçekleşmesi için bir adım daha atmak demekti. Ayrıca İran bu sayede Akdeniz'e de açılmış olacaktı. Öte yandan Lübnan'daki Hizbullah'a karadan da silah tedariki yapmak mümkün olacaktı.

Ancak İran'ın Suriye'deki varlığı İsrail için büyük tehdit oluşturmaktaydı ve günümüzde de mezkûr tehdit devam etmektedir. İran ki İsrail'e olan düşmanlığını açıkça söylemektedir. Ayrıca direk olmasa bile vekil İran destekli Şii milisler üzerinden İsrail'e zarar verdiği de vakidir. Böylelikle İran, Lübnan'ın Hizbullah kontrolündeki güneyinden sonra Suriye'nin İsrail sınırında da ayrı bir cephe açmış oldu. İsrail de yanı başına yerleşen İran ordusunun hem etkisini kırmak hem de onları caydırmak için İran'a ait askerî tesis, üs, birlik, silah konvoyları ve önemli askerî figürlere saldırılar düzenlemektedir. Bilhassa havaalanlarını bombalayarak İran'ın bir ayağı Suriye'de olan hava köprüsünü yıkmaya çalışmaktadır. İran'ın Suriye'deki varlığı gerçekten de İsrail için endişe verici bir durumdur. Çünkü iç savaşla Suriye'nin denklem dışı kalmasını beklerken birden rejimin yerini daha güçlü bir bölgesel güç almıştır.

İsrail'in Suriye'de rejim bölgesine saldırmasının ikinci sebebi, yine İran'la bağlantılı olarak, İran'ın Kudüs Güçlerine bağlı vekil Şii örgütlerdir. Başta en büyüğü Hizbullah olmak üzere Liwa Fatemiyun ve Liwa Zeynebiyun gibi çok sayıda silahlı örgüt Afganistan, Irak ve Pakistan gibi ülkelerden getirilerek Suriye'de savaştırılmaktadır. Örgütler her ne kadar Suriye rejiminin ayakta kalması için mücadele ediyor olsa da İsrail için de tehlike arz etmektedir. Çünkü İsrail sınırında konuşlanmaları düşük yoğunluklu bir savaşta İsrail'i güvenlik bağlamında zora sokmaları demektir⁽¹²⁾. İran her ne kadar İsrail'e karşı yüksek perdeden tehditkâr bir dille konuşsa da direk olarak çatışmayı göze alamamaktadır. Çünkü İsrail'le kıyaslandığında silah gücü bağlamında İsrail lehine asimetrik bir güç dengesi bulunmaktadır. Fakat İran, vekil örgütlerle İsrail'i çok defa vurmayı başarmıştır. Örneğin İsrail'in Gazze'yi sürekli bombaladığı son aylarda Yemen'deki İran destekli Husiler, İsrail'e yük taşıyan gemileri vurarak İsrail ekonomisine zarar vermişlerdir⁽¹³⁾.

Ancak İsrail'in İran destekli Şii milisler içinde en çok çekindiği grup Hizbullah'tır. Hizbullah, İran'ın 1983 yılında Lübnan'da kurduğu bir vekil gruptur⁽¹⁴⁾. Kurulduğu günden bu yana birçok kez İsrail ordusuyla çatışan örgütün İran'dan, Suriye üzerinden askerî yardım alması İsrail için endişe verici bir durumdur. İsrail, Hizbullah'ın daha da güçlenmesini istemediği için Suriye-Lübnan arasındaki silah trafiğinin önüne geçmek için konvoyları bombalamaktadır.

⁽¹¹⁾ Aydın Güven, "Iran-backed Zainabiyoun Brigade could become Pakistan's new national security problem", (25) Şubat 2021, <https://bit.ly/3vMIFnW>.

⁽¹²⁾ Stipe Skin, "The Consequences of Israeli Intervention in Syria", 10 Şubat 2021, <https://bit.ly/3vObAXK>.

⁽¹³⁾ David Rosenberg, "Houthis Open New and Dangerous Front in Israel's Economic War", 13 Aralık 2023, <https://bit.ly/3St7Vaz>.

⁽¹⁴⁾ Kali Robinson, "What is Hezbollah", 14 Ekim 2023, <https://bit.ly/429FIOI>.

Üçüncü sebep, İsrail'in Suriye rejiminin kendisi için stratejik bir tehdit olmasından çıkmasını istemesidir. Suriye'ye ait Golan Tepelerini işgal eden Tel Aviv yönetimi güçlü bir Suriye'nin kendi güvenliği için sorun teşkil edeceğini iyi biliyor. Bu yüzden İran ve bağlı vekil örgütlerin yanı sıra rejime ait askerî tesis, havaalanı ve savunma sistemlerini de vurmaktadır. İstatistiklere göre İsrail hava kuvvetlerinin 2020 ve 2021'de vurduğu hedeflerin %63'ü Şam rejimine aitken kalanlar İran Devrim Muhafızları, Hizbullah ve diğer örgütlere aittir⁽¹⁵⁾. Dolayısıyla en çok vurulan hedefler bizzat Esed rejiminin askerî tesisleridir. Fakat aşağıda da izah edileceği üzere İsrail, Beşşar Esed'in Suriye'yi yönetmesinden de memnun görünmektedir.

Dördüncüsü, üçüncü sebeple bağlantılı olarak, İsrail Golan Tepelerinin statüsünde bir değişiklik istememektedir. Suriye rejimi ne kadar zayıf kalırsa tepelerin statüsünü tartışmaktan o kadar imtina edecektir⁽¹⁶⁾. İsrail biliyor ki parçalara bölünmüş bir Suriye, Golan Tepeleriyle ilgili bir talepte bulunamayacak ve önceliği iç savaşa verecektir. Böylelikle tepelerin işgaline yapılan itirazlar azalacak ve zaman içinde belki de hak talebinde bulunulmayacaktır.

Beşincisi, Suriye'ye güvenlik bahanesiyle düzenli hava saldırıları yapmak saldırıların uluslararası toplum nezdinde meşrulaşmasını sağlayacaktır. Çünkü sunulan gerekçeye yani güvenlik için önleyici saldırılara kimse kolay kolay itiraz edemez. İsrail sürekli Suriye'yi (ve Lübnan'ı) bombalayarak hem düşmanını zayıflatmakta hem de saldırıları meşru hale getirmektedir. Öte yandan Amerikan güçlerinin varlığı ve Amerikan desteği de İsrail ordusunun işini kolaylaştırmaktadır. Gerek İran gerekse de Rusya Amerika'nın açık desteği nedeniyle İsrail'e müdahale etmekten çekinmektedir. Ayrıca ABD, Birleşmiş Milletler Güvenlik Kurulu (BMGK) üyesi olduğu için İsrail aleyhine çıkabilecek kararları engellemektedir. Bu durum İsrail'e cesaret vermekte ve saldırılar bağlamında pervasızca davranmasının önünü açmaktadır. İsrail ayrıca mezkûr avantajını korumak için Amerikan güçlerinin Suriye'den çıkmasını istememektedir.

Altıncısı, İsrail Suriye'ye karşı tam bir askerî üstünlük sağlamak istemektedir. Bu yüzden ülkede konuşlu en tehlikeli silahları yok etmek için defalarca saldırılar düzenlemiştir. Örneğin, Suriye'de her ne kadar İsrail hava kuvvetlerinin envanterinde bulunan F-35 ve F-16 gibi ileri teknoloji savaş uçakları bulunmasa da ülkede önemli bir hava savunma sistemi envanteri bulunmaktadır. İsrail, hava üstünlüğünü korumak için rejim ve İran'a ait hava savunma sistemlerini düzenli olarak bombalamaktadır. Diğer yandan Esed rejiminin elindeki kitle imha silahları (kimyasal ve biyolojik) İsrail'in takip ettiği bir diğer silah türüdür. İsrail bu tür silahların üretilmemesini istemekte ve Suriye'deki diğer grupların eline geçmemesi için çaba sarf etmektedir. İsrail bu amaçla 8 Haziran 2021'de rejimin kimyasal silah üretim tesislerini bombalamıştır⁽¹⁷⁾.

⁽¹⁵⁾ Jusoor, "Israeli Attacks in Syria since 2020", 2021, <https://bit.ly/4b7AkKr>.

⁽¹⁶⁾ Gazete Duvar, "İsrail Suriye'ye Neden Saldırdı?", 21 Ocak 2019, <https://bit.ly/42q3fG1>.

⁽¹⁷⁾ Şarku'l Avsat, "İsrail, Suriye'deki yeraltı kimyasal silah tesislerini hedef aldı", 15 Aralık 2021, <https://bit.ly/42brpnx>.

Yedincisi, bilhassa Türk uzmanlara göre⁽¹⁸⁾ İsrail, YPG'nin kontrolündeki bölgeye ulaşan bir koridor oluşturmak istemektedir. Buna göre Golan'dan başlayan koridor Suveyda, Tenef ve Humus'tan geçerek YPG'nin işgal ettiği Deyrizor'a kadar uzanacaktır. Öte yandan, yine Golan'dan başlayıp Kuneytra, Şam ve Dera kırsalını içine alan bir tampon bölge oluşturmak istemektedir⁽¹⁹⁾. Tampon bölge, fiilî işgal demek olduğu için İsrail'in söz konusu bölgelerden çıkmayacağı öngörülebilir. Konuya dinî bir perspektiften bakan bazı uzmanlarsa İsrail'in Suriye'deki otorite boşluğu ve parçalanmışlıktan istifade ederek *arz-ı mev'ud* hayalini gerçekleştirmek isteyebileceğini iddia etmektedir⁽²⁰⁾.

İsrail yukarıdaki amaçlarını gerçekleştirmek için izlediği askerî politikalarda net iken, en az iki hususta çift yönlü hareket ettiği gözlemlenmektedir. Birincisi, Tel Aviv yönetimi her ne kadar güçlü bir Suriye istemese de Şam'da rejim değişikliği istememektedir. Diğer bir deyişle, dışları sökülmüş ve başında Beşşar Esed'in olduğu bir rejim istemektedir. İsraili yetkililer Esed'in varlığından olan memnuniyetlerini her fırsatta dile getiriyorlar. İsraililere göre "bildikleri şeytan bilmedikleri şeytandan daha iyidir"⁽²¹⁾. Esed'in 'seküler bir lider' olarak görülmesi Sünni gruplara tercih edilmesi için bir neden olabilir. Çünkü Sünni gruplar İsrail'in de tahmin ettiği üzere İsrail'in bölgedeki yayılmacılığına ve Filistin'deki katliamlara karşı daha hassastır. Ayrıca Beşşar Esed iktidarda olduğu süre boyunca Golan Tepelerinin işgaline daha cılız bir tepki göstermiştir.

İkincisi, birincisiyle bağlantılı olarak, İsrail ordusu Sünni grupları hedef almamaktadır. Bu politikada Sünni grupların İsrail'le çatışmamasının yanı sıra aynı grupların İsrail'in daha tehlikeli gördüğü İran ve Şii örgütlerle çatışması önemli bir faktördür. İsrail bu amaçla ordu içinde özel bir birim de kurmuştur⁽²²⁾. Ancak söz konusu yardım İsrail'in Sünni gruplarla müttefik olduğu anlamına gelmemelidir. Aslında İsrail Sünni gruplardan haz etmemektedir. Çünkü mezkûr grupların güçlenmesinin kendi ideolojilerini yaymasına, diğer ülkelerde karışıklık çıkarmasına ve o ülkelerle yapılan barış antlaşmalarını bozmalarından korkmaktadır. Şu bir gerçek ki Sünni gruplar İsrail'i düşman olarak görmektedir. Ancak iki tarafın da öncelikleri farklı olduğu için birbirleriyle karşı karşıya gelmemeyi yeğlemektedir.

Özetlemek gerekirse, İsrail yönetimi Beşşar Esed ve Sünni gruplar bağlamında bir denge politikası izliyor denilebilir. Tel Aviv Esed'in iktidarda kalmasını güçsüz olması kaydıyla isterken, Sünni grupları kendisi yerine Şii gruplarla savaşması şartıyla desteklemekte veya bu duruma sessiz kalmaktadır.

(18) Yeni Şafak, "İsrail'in Suriye'ye saldırılarının arkasında 'yeni koridor' mu var?", 27 Ekim 2023, <https://bit.ly/3Sbe1el>.

(19) Yeni Şafak, 2023

(20) İsa Tatlıcan, "İsrail'in vaadedilmiş toprakları hayali neyi hedefliyor?", 18 Kasım 2023, <https://bit.ly/4baJXbl>.

(21) Times of Israel, "Israel prefers Bashar Assad to Islamist rebels", 18 Mayıs 2023, <https://bit.ly/4baEiIC>.

(22) Maya Hadar, "The War in Syria: An Israeli Perspective", Ekim 2017, <https://bit.ly/47NLjpN>.

İsrail'in Saldırıları Ne Kadar Etkili?

Suriye'de İran, rejim ve İran destekli Şii milislere ait askerî tesisleri çoğunluğu hava saldırılarıyla olmak üzere yok etmeye çalışan İsrail'in hedeflerine ulaşip ulaşmadığına dair çeşitli görüşler var. Bu rapor başarının kısmi olduğunu ve tehdidi mutlak olarak bertaraf etmenin mümkün olmadığını iddia etmektedir.

Bir kere İsrail'in, komşusu Suriye'deki savaşa kayıtsız kalması beklenemezdi. Çünkü bir ülkenin komşularındaki önemli olaylar muhakkak o ülkeyi de etkiler. Eğer ki komşuda savaş varsa sizi etkilememesi mümkün değildir. İsrail de Suriye'deki parçalanma ve otorite boşluğundan ciddi şekilde etkilenmiş ve etkilenmeye devam edecektir. Netanyahu hükümeti çözüm olarak tehdit olarak gördüğü unsurları bombalamış fakat görünen o ki sadece tehdidin büyüme hızını yavaşlatabilmiştir.

Kısmi başarıyı detaylandırmak gerekirse; Saldırılarda İran'dan sevk edilen çok sayıda silah ve mühimmatın yok edildiği doğrudur. Ayrıca general düzeyinde de olmak üzere çok sayıda İran askeri ve Şii milislerin militanları etkisiz hale getirilmiştir. Öte yandan İsrail ordusunun tüm bunları Rusya'nın Suriye'deki varlığına rağmen yapması diplomatik bir başarıdır. Söz konusu başarıda muhakkak ki Amerikan desteği de önemli bir faktördür.

İsrail'in bir diğer kazanımı da gücünü Rusya dâhil Suriye'deki tüm aktörlere gösterme fırsatı sunmasıdır. Saldırılarda F-35 uçaklarından kamikaze SİHA'lara ve güdümlü mühimmatlara kadar birçok sofistike silah kullanılarak test edilmiştir. Bu sayede bilhassa Rus savunma sistemlerinin karşı koyma kabiliyetlerinin de sınındığı muhakkaktır. Ayrıca Şam ve Halep gibi şehirlere yapılan sürekli bombardıman, Golan Tepeleri gibi Suriye'nin haklı olduğu konuların da konuşulmamasına neden olacaktır. Çünkü Suriye'deki yabancı güçleri tehdit olarak gören Tel Aviv, söz konusu güçlerin varlığını bir güvenlik meselesi olarak gördüğü için tepelerin gündeme gelmesini doğal olarak engellemiş olacaktır. Dolayısıyla Golan Tepelerinin tartışılmaya açılması yakın zamanda mümkün olmayacaktır.

Ancak genel manada saldırıların beklenen sonucu vermeyeceği söylenebilir. İran ve İran destekli Şii milisler savaştan bu yana Suriye içlerinde faaliyet göstermekte ve yakın zamanda buradan ayrılmaya niyetlerinin olmadığı da görülmektedir. Ayrıca zaman içinde İran askerleri ve Şii militanlarının sayısında bir düşüş gözlemlenmemiştir. Şu anda rejim fiilen İran'ın kontrolünde varlığını sürdürmekte olup merkez bankasından sınır güvenliğine kadar her yerde İran'ın varlığını görmek mümkündür. Esed rejimi İran'ın ülkeyi terk etmesini istese bile İran birlikleri ve bağlı militanlar ayrılmayacaklardır. Öyle bir durumda İran'ın Suriye'yi istek üzerine başlayan işgali sadece dayatmacı bir işgale dönecektir. Dolayısıyla Suriye'nin İsrail tarafından düşman addedilen rejime ait bölgesi İran ve Rusya'nın fiilî işgali altında olup İsrail'in bu varlığı sona erdirmeye veya onların yerini alma gibi bir gücü yoktur. Diğer bir deyişle artık her ne kadar bir zamanların İsrail'i tehdit eden güçlü Suriye rejimi olmasa da onun yerine İran rejimi geçmiştir. İsrail için tehdit devam etmekte olup sadece tehdit eden değişmiştir.

İran bağlamından bakmak gerekirse; daha önce İsrail’i kuzeyden Hizbullah üzerinden tehdit eden Tahran yönetimi şu anda Suriye üzerinden ikinci bir cephe açmış durumdadır. İran belki İsrail’e kuzeyden (veya başka bir yönden) saldırma cesaretini gösteremez ama Suriye’yi vekil örgütleri için bir üs olarak kullanmayı başarmış durumdadır. Düzenli orduların örgütlerle mücadelelerinin zorluğu göz önünde bulundurulduğunda İran’ın İsrail’i ne kadar zorladığı görülebilir.

Diğer yandan İran her ne kadar İsrail’in saldırılarından dolayı kayıplar verse de bir şekilde İsrail’den intikamını aldığı söylenebilir. Örneğin İsrail, Hamas’ın 7 Ekim 2023’te İsrail’in içine yaptığı ani baskından -ki İsrail’e tarihinin en büyük kayıplarını verdirdi-İran’ı da sorumlu tutmuştur. Çünkü Hamas ve İran, aralarındaki askerî iş birliğini inkâr etmemektedir. Ayrıca Yemen’deki Husilerin Gazze’deki katliam dolayısıyla Kızıldeniz üzerinden İsrail’e giden gemileri vurmasının da arkasında İran’ın olduğu düşünülürse Tahran’daki rejimin Suriye’deki (ve diğer yerlerdeki) saldırılara dolaylı da olsa cevap verdiği söylenebilir.

Ancak üçüncü bir ülkede İsrail ile İran arasında vuku bulan bu çatışmalardan İran’ın da galip geldiği söylenemez. İran rejiminin halkına hesap vermek zorunda olmaması, bol insan (militan) kaynağı ve daha çok vekil örgütleri kullanarak hedefine ulaşmaya çalışması nedeniyle İsrail’den bir adım önde olduğu söylenebilir. Fakat elindeki ucuz ve kolaylıkla sarf edilebilir imkânlarla rağmen İsrail’i rahatsız etmenin ötesine geçemeyen faaliyetlerini zafer olarak değerlendirmek bonkörce bir tutum olur. Dolayısıyla İsrail’in Suriye’yi bilhassa İran yüzünden bombardımana tutması hiçbir tarafa zafer getirmemekte olup sadece saldırıları sonu olmayan bir kısır döngüye sokmaktadır denilebilir. Mevcut çatışma durumuna “kontrollü eskalasyon” da denilebilir⁽²³⁾.

Sonuç

Bu rapor Suriye’deki savaşın başlamasıyla birlikte İsrail tarafından Suriye’ye yapılan saldırıları analiz etmiştir. Yapılan analizde İsrail’in Suriye’deki iç savaşı kendi güvenliği için bir tehdit olarak gördüğü, ülkede bilhassa İran’ın direk ve İran destekli Şii milisler yoluyla artan gücünden rahatsız olduğu ve söz konusu gücü kırmaya çalıştığı görülmüştür. İsrail hava kuvvetleri ve topçu birlikleri yaklaşık 250 defa havaalanlarını ve askerî tesisleri vurarak karşı tarafa ağır zayıatlar vermiştir. İran’ın ve Esed rejiminin saldırılara doğrudan cevapları olmamıştır. Ancak Tahran yönetimi kendi kontrolündeki vekil örgütler aracılığıyla başka ülkeler üzerinden İsrail’den intikamını almıştır. Öte yandan Suriye ve İran’ın müttefiki olan Rusya’nın İsrail saldırılarına sessiz kaldığı görülmüştür.

Saldırıların İran’ın Suriye’deki gücünü kırmadığı söylenebilir. İran, iç savaşın başlangıcından bu yana bulunduğu Suriye’de daha da güçlenmiş olup İsrail’in tehdit ve saldırıları nedeniyle bu ülkeden çekilmeyecek gibi görünmektedir. İsrail ise havadan ve karadan saldırılar konusunda kararlı olduğunu göstermektedir. Sonuç olarak iki tarafın da kendilerine ait olmayan topraklarda sürdürdüğü düşük yoğunluklu çatışmalara devam edeceği ve fakat her iki tarafın

²³ Ömer Özkızılcık, “Gazze’nin Suriye’ye (Olası) Yansımaları”, 20 Aralık 2023, <https://bit.ly/3ScYVVE>.

da mutlak zafer elde edemeyeceği, ancak İran'ın İsrail'den bir adım daha avantajlı olduğu söylenebilir. Ancak 7 Ekim saldırısından İran'ı da sorumlu tutan İsrail'in bilhassa ABD'yi devreye sokması beklenebilir. Diğer bir deyişle, İsrail direk çatışmak yerine (1) ABD'nin diplomatik araçlarını kullanarak İran'ı dünyadan daha da izole etmesini sağlamaya çalışabilir. Bu durumda Amerika'nın tüm dünyaya baskı kurarak İran'a daha ağır ambargolar uygulaması beklenebilir. Örneğin, Obama döneminde imzalanan ve fakat Trump'ın iptal ettiği JCPOA anlaşmasının bir daha yürürlüğe girmeyeceği söylenebilir. Ancak en önemli gelişmenin (2) ABD ordusunun İran destekli Şii örgütlerle mücadele etmesi olacağı söylenebilir. ABD birliklerinin İsrail'in güvenliği için Yemen, Irak, Lübnan ve de Suriye'de Şii militan gruplarıyla savaşması ve yanına Sünni bazı devletleri de alması kuvvetle muhtemeldir. Dolayısıyla İran'ın Suriye'deki (ve diğer bazı ülkelerdeki) varlığını İsrail'in değil, ABD'nin tehdit etmesi beklenebilir.

Bu raporun ortaya çıkardığı diğer bir bulgu da şudur ki; İsrail ve İran arasındaki düello yayılcı nedenlerden kaynaklanmakta olup her iki ülke de bölgesel politikalarında işgale ve baskıya dayalı illegal kazanımlar elde etmek istemektedir. Suriye'deki çatışmalar iki taraf için güç testi olmasının yanı sıra diğer ülkeler için de ders olabilecek niteliklere sahiptir. Başka bir deyişle, bölge ülkeleri İran veya İsrail'le karşı karşıya geldiklerinde Suriye'deki "it dalaşından" dersler çıkarmalıdır.